

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України Стеценка Семена Григоровича на дисертаційну роботу КОРОТУН ОЛЕНИ МИКОЛАЇВНИ «Адміністративно-правове забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертації. Представлена дисертація присвячена виключно актуальній темі щодо широкого кола питань адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності.

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів, оскільки:

- по-перше, рух України до Європейського Союзу обумовлює необхідність здійснення, серед іншого, також і кроків, спрямованих на адаптацію вітчизняного законодавства з питань захисту інтелектуальної власності, до законодавства ЄС;

- по-друге, плагіат як негативне соціально-правове явище, котре «роз’їдає» вітчизняну науку, підриває довіру до інституцій держави, які «легітимізують» такого роду явище, недостатньо активно здійснюючи протидію йому;

- по-третє, мережа Інтернет та безконтрольне поширення різноманітної інформації обумовлюють необхідність в тому числі і правовими засоби врегулювати дані процеси;

- по-четверте, організаційно-правові характеристики системи публічного адміністрування, спрямованої на забезпечення та захист права інтелектуальної власності в Україні потребує свого належного опрацювання;

- по-п’яте, об’єктивізація притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері інтелектуальної власності потребує здійснення системних досліджень у вказаній царині.

Крім того, навіть побічний аналіз сутності права інтелектуальної власності та його порушень, поміж вищевказаного, актуалізує такі явища як:

- проблеми рентабельності книговидавничої діяльності у зв'язку із поширенням електронних копій видань;

- фармацевтичний бізнес та проблеми фальсифікованих лікарських засобів тощо.

Необхідність удосконалення адміністративної охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності на належні їм об'єкти такого права в Україні викликана вимогою часу. Незалежною країна не може бути без економічного розвитку, а розвинута незалежна економічна структура держави неможлива без гарантованого громадянам Конституцією України права на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захисту інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Саме тому, як видається, тема дисертаційного дослідження О.М. Коротун «Адміністративно-правове забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні» характеризується актуальністю для сучасної науки адміністративного права.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до основних положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 р. № 402-р, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, затвердженої Постановою

загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р., відповідно до плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є теоретично обґрунтованими, що забезпечується застосуванням раціональної сукупності сучасних загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження слугував системний аналіз, який визначив основну ідею дослідження адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. Використання окремих методів дозволило виявити проблемні питання та визначити основні напрями вдосконалення адміністративного законодавством та сформулювати пропозиції щодо його вдосконалення.

Цілком логічною виглядає структура викладення матеріалу у дисертаційній роботі. Її перший розділ, що містить три підрозділи й присвячений теоретико-правовим засадам адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності у яких розкрито поняття, структуру, методологію та функції держави в аналізованій сфері. У другому розділі, що теж містить три підрозділи, розкрито зміст адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності, у яких розкрито законодавче регулювання, особливості реалізації адміністративно-правових та організаційних форм і методів управлінської діяльності, а також публічно-правові принципи забезпечення захисту інтелектуальної власності. Третій розділ складається із трьох підрозділів, які присвячено аналізу системи і структури, адміністративно-правовому статусу суб'єктів публічної адміністрації, ролі органів державної влади в забезпеченні захисту

інтелектуальної власності та визначенні шляхів удосконалення їх діяльності. Четвертий розділ складається із трьох підрозділів, у яких сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства в аналізованій сфері.

Така структура дозволила дисертантці охопити предмет дослідження та сформулювати рекомендації щодо вдосконалення доктринальних положень та чинного адміністративного законодавства

Достовірність одержаних результатів досягнута дисертантом завдяки використанню значного масиву вітчизняної та зарубіжної наукової, нормативної та публіцистичної літератури. Дисертантом враховані праці фахівців теорії держави та права, адміністративного прав і процесу, конституційного, господарського права тощо. Акцентовано увагу на дослідженні положень спеціального законодавства. Враховано практику розгляду адміністративними та господарськими судами спорів, пов'язаних із незаконним використанням об'єктів інтелектуальної власності.

Такий підхід дозволив проаналізувати актуальні питання вітчизняної доктрини адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні, окреслити можливі моделі нормативного їх закріплення.

Цінність роботи полягає у ґрунтовному аналізі змісту, сутності адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності, різновидів адміністративно-правової охорони прав інтелектуальної власності, формуванні відповідної концепції, виділенні можливих шляхів формування моделей їх нормативного закріплення. Зважаючи на це, можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій і рекомендацій визначається правильно обраним методологічним підходом до здійсненого дослідження, достатнім використанням наукового, нормативного та емпіричного матеріалу. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи. Такий підхід дозволив дисертанту проаналізувати ключові аспекти зазначеної проблеми, розв'язання яких має важливе теоретичне і практичне значення, і

які залишаються малодослідженими, а також сформулювати низку корисних з наукової та практичної точки зору висновків та пропозицій.

Наукова новизна результатів дисертації полягає в тому, що вона є одним із перших самостійних комплексних досліджень, яке полягає в дослідженні проблемного питання, пов'язаних із адміністративно-правовим забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні». До цього часу відповідні питання лише фрагментарно досліджувалися на доктринальному рівні та були висвітлені в узагальненні застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності (статті 51-2, 164-9 КпАП).

Оцінюючи наукову новизну основних положень, висновків і рекомендацій, слід відзначити, що у роботі порушені раніше недостатньо розроблені наукові та практичні завдання, розв'язання яких дозволило отримати результати теоретико-прикладного характеру.

На схвалення заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист (сторінки 33-35 дисертації). Насамперед це стосується забезпечення конституційних гарантій захисту інтелектуальної власності, обґрунтованого визначення структури адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності, яка об'єднує: об'єкти адміністративно-правового забезпечення; суб'єкти адміністративно-правового забезпечення; норми права – адміністративного права; адміністративно-правові відносини; гарантії (сторінки 66-69). Заслуговує на увагу творчий підхід дисертантки до методології аналізу адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності (сторінки 82-88) та розкриття функцій держави із забезпечення захисту інтелектуальної власності, яка на сторінці 96 слушно зауважує, що обов'язок забезпечити належний захист інтелектуальної власності вимагає від держави ефективного застосування національного права, яке захищає як вітчизняних правовласників об'єктів права інтелектуальної власності, так і зарубіжних, на сторінках 105-106 роботи, узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна

констатує, що за своєю сутністю функції держави у сфері забезпечення захисту інтелектуальної власності є самостійним правовим інститутом у загальній системі державної діяльності охорони та захисту прав і свобод людини, де держава здійснює комплекс організаційних, економічних та правових заходів, що покликані забезпечити права й законні інтереси особи, інтереси суспільства і держави.

Здійснюючи дослідження законодавчого регулювання адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності, дисертантка на с. 110 роботи слушно зазначає, що наявність сучасної вітчизняної нормативно-правової бази є необхідним атрибутом цивілізованої держави, важливим елементом належного захисту інтелектуальної власності. Негативним чинником, що впливає на стан захисту прав власників об'єктів права інтелектуальної власності, держави і суспільства загалом, є незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності. На цій підставі Коротун О.М. проаналізовано норми загального та спеціального законодавства (сторінки 115-122; 125-129) та вносяться конкретні пропозиції щодо його удосконалення.

Схвальної оцінки заслуговує дослідження особливостей реалізації адміністративно-правових та організаційних форм і методів управлінської діяльності у сфері забезпечення захисту інтелектуальної власності, що надало дисертантці надати авторське визначення понять: «адміністративно-правову форму забезпечення захисту інтелектуальної власності» (сторінка 150) та «адміністративно-правові методи забезпечення захисту інтелектуальної власності» (сторінка 153).

Зважаючи на специфіку правовідносин у сфері інтелектуальної власності у підрозділі 2.3 роботи дисертантка зосередила свою увагу на спеціальних принципах-обов'язках діяльності публічної адміністрації, які стосуються забезпечення захисту прав власників об'єктів права інтелектуальної власності. Наведені й схарактеризовані на сторінках 182-193 роботи спеціальні принципи-обов'язки діяльності публічної адміністрації у

сфері інтелектуальної власності цілком відповідають загальній тенденції сучасного розвитку науки адміністративного права та практики, згідно з якою розвиток нової адміністративно-правової доктрини має бути спрямований на забезпечення прав і свобод людини в усіх сферах її взаємодії з публічною адміністрацією, що є одним із головних завдань держави, і відповідає об'єктивним потребам суспільства.

Здійснюючи дослідження системи і структури суб'єктів публічної адміністрації у сфері забезпечення захисту інтелектуальної власності дисертантці вдалося відобразити пріоритетні напрями правового впливу публічної адміністрації на суспільні відносини щодо охорони права інтелектуальної власності, що здійснюється шляхом утвореної державою системи публічної адміністрації. На сторінках 216-217 роботи дисертантка слушно звертає, що між суб'єктами публічної адміністрації поширеним є функціональний та галузевий принцип визначення й розподілу компетенції окремих органів, які здебільшого використовують функціонально-галузевий принцип діяльності. Юридичними особами публічного права в досліджуваній сфері суспільних відносин, є суб'єкти публічної адміністрації, які наділені правовим статусом конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права. Саме суб'єктів публічного управління, які мають притаманний їм адміністративно-правовий статус, що дає змогу визначити місце публічної адміністрації в системі суспільних відносин, лягає безпосереднє практичне забезпечення охорони прав правовласників та інших учасників відносин у сфері інтелектуальної власності.

Варто погодитися з думкою дисертантки (сторінка 237), що в адміністративно-правовому статусі суб'єктів публічної адміністрації регулятивна та охоронна функції адміністративного права поряд із визначеними повноваженнями є визначальними в забезпеченні захисту інтелектуальної власності. На сторінці 242 роботи дисертантка адміністративно-правовий статус публічної адміністрації у сфері забезпечення

захисту інтелектуальної власності окреслює як комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізують свої повноваження на основі законодавства в конкретних формах і за допомогою конкретних методів з метою інтересів суспільства та держави.

Схвальної оцінки заслуговують теоретичні підходи визначення особливостей адміністративної відповідальності. Авторці вдалося з'ясувати, що у КУпАП відсутня норма, яка зобов'язує правопорушника виконати законні вимоги посадової особи публічної адміністрації у сфері інтелектуальної власності, що суперечить інтересам держави і суспільству (сторінка 253).

Наукове та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані: у науково-дослідній сфері, у правотворчій діяльності, у правозастосовній діяльності, навчальному процесі. У дисертації наведені дані про апробацію результатів дисертації.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації знайшли відображення у 34 наукових працях, серед яких одноосібна монографія, одному колективному науковому віданні, одному колективному підручнику.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи позитивно рецензовану роботу, необхідно вказати на наявність певних недостатньо аргументованих положень, дискусійних моментів та зауважень.

1. У підрозділі 2.2, здійснюючи дослідження особливостей реалізації адміністративно-правових та організаційних форм і методів управлінської діяльності у сфері забезпечення захисту інтелектуальної власності, дисертантка слушно наголошує на тому, форми і методи управлінської діяльності у досліджуваній сфері відіграють важливу роль. Водночас, необхідно враховувати специфіку форм і методів діяльності публічної адміністрації в досліджуваній сфері, яка зумовлена насамперед кількістю

правовласників як володільців об'єктів інтелектуальної власності, інших учасників правовідносин та значною кількістю об'єктів права інтелектуальної власності. За відсутності в юридичній науці загально визнаної класифікації форм управлінської діяльності, оскільки виконувані в процесі управління дії та взаємозв'язки різноманітні за своїм характером, визначенням та наслідками, до яких вони призводять, то викає необхідність класифікації форм управління. Такого, на жаль, у дисертації не зроблено.

2. Складно погодитись із автором дисертації стосовно запропонованих нею принципів – обов'язків. На с. 182 дисертації автор зазначає, що загальні принципи-обов'язки визначають публічно-правові засади діяльності публічної адміністрації щодо забезпечення державних гарантій соціально-економічного розвитку людини, реалізації і захисту прав і законних інтересів. Зазначені принципи безпосередньо стосуються учасників правовідносин у сфері інтелектуальної власності. Серед вказаних принципів особливу увагу офіційного опонента викликали три: принцип забезпечення захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання; принцип сприяння розвитку науки; принцип встановлення наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Заперечення викликає необхідність закласти як принцип обов'язок органів публічного адміністрування забезпечувати захист усіх суб'єктів господарювання. Необхідно усвідомлювати, що завдання держави у цьому сенсі інше: надавати право через визначені положення нормативно-правових актів, гарантувати його реалізацію через інституційні та інші механізми, і, насамкінець, - охороняти від вчинення правопорушень. Захист же, як адміністративно-правова категорія, обумовлює появу певних суспільних відносин, які виникають у зв'язку з порушенням певного права. Враховуючи, що суб'єкт господарювання здійснює власну діяльність на свій страх та ризик, держава має лише створювати умови для такого роду діяльності. Вимагати від держави обов'язку захищати суб'єктів господарювання – це не є правильним ні з позицій сучасного розуміння функцій держави, ні з точки зору сучасної парадигми адміністративного права.

Своєю чергою, принцип сприяння розвитку науки та принцип встановлення наукових зв'язків України зі світовим співтовариством носять, до певної міри, декларативний характер і можуть бути логічно об'єднані в один.

3. Акцентуючи увагу на ролі адміністративних процедур у забезпеченні захисту інтелектуальної власності, що є слушним, дисертантці доцільно було б розглянуто місце та роль адміністративного процесу у разі притягнення осіб до адміністративної відповідальності за незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності. Це важливо з огляду на те, що узагальнення застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності стосувалися тільки статей 51-2 та 164-9 КУАП.

4. У дисертаційному дослідженні детально розглянуто норми ст. ст. 156-3, 164-7, 164-8, 164-13, 212-21 КУпАП й відповідно вносяться авторські пропозиції щодо удосконалення норм адміністративного законодавства. Разом з тим, науково-технічний прогрес, поряд з традиційними об'єктами права інтелектуальної власності, обумовлює в умовах сьогодення набуття важливого значення категорії «ноу-хау». У своїй більшості у вітчизняних нормативно-правових актах термін «ноу-хау» використовується разом з іншими об'єктами промислової власності, в сучасній науковій доктрині існує кілька підходів, пов'язаних із правовим регулюванням цього об'єкта. Вказане, у контексті теми дисертаційного дослідження О.М. Коротун, обумовлює необхідність врахування цих тенденцій.

5. З огляду на предмет дослідження поза межами адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні залишився захист інтелектуальної власності у сфері митної діяльності, тим більше, що у роботі дисертантка на сторінках 104, 120, 122, 132, 156 посилається на норми митного законодавства.

6. Розглядаючи питання адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності, слід відзначити, що для кваліфікації

порушень інтелектуальної власності, у разі необхідності, важливу роль відіграє експертиза об'єктів протиправних посягань. Зокрема, висновок судового експерта у сфері порушення прав інтелектуальної власності є джерелом доказів, результатом врегульованих нормами права процесуальних дій, метою яких є встановлення фактів, що мають істотне значення у справах, пов'язаних з порушенням об'єктів авторських і суміжних права та об'єктів промислової власності. У контексті практичної значущості опонованої дисертації варто було б навести практичні приклади ролі судової експертизи у разі порушення таких об'єктів.

Проте, необхідно зазначити, що вказані зауваження, насамперед, характеризують складність проблеми, що досліджується, вони здебільшого мають дискусійний характер, а наведені критичні зауваження та рекомендації в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження «Адміністративно-правове забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що представляють собою низку нових для адміністративно-правової доктрини положень та рекомендацій щодо удосконалення нормативних засад сфері захисту інтелектуальної власності в Україні.

Автореферат дисертації відображає зміст основних положень дисертації і за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам закріплених у п. п. 9, 10, 12-13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами і

доповненнями), які висуваються до докторських дисертацій, а її автор – Коротун Олена Миколаївна – на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
суддя Верховного Суду

С. Г. Стеценко

28.09.2020